

BREZPLAČNA PRAVNA POMOČ V SLOVENSКИH OBČINAH

Analiza Varuha človekovih pravic RS, avgust 2012

Nosilec projekta: Ivan Šelih, namestnik varuhinje človekovih pravic

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) pri stikih s pobudniki (pisne pobude, telefonski in osebni razgovori) pogosto zaznava stisko ljudi, ki iščejo **brezplačno pravno pomoč**, pa do nje niso upravičeni, ker za to ne izpolnjujejo zakonskih pogojev po **Zakonu o brezplačni pravni pomoči (ZBPP)** oziroma do te ne pridejo zaradi takšnih ali drugačnih razlogov. V teh primerih so posameznikom v veliko pomoč **nekaterne nevladne organizacije, društva in posamezniki**, ki s svojo svetovalno dejavnostjo zagotavljajo različne oblike pravne pomoči in ljudem pomagajo do uveljavitve njihovih pravic, zlasti pa k boljši ozaveščenosti. Njihovo dejavnost spodbujajo tudi **nekaterne lokalne skupnosti**, kar velja še posebej pohvaliti.

***

V namen podrobnejše ugotovitve stanja na omenjenem področju je Varuh v letu 2012 pripravil **anketni vprašalnik¹ o morebitnih oblikah brezplačne pravne pomoči oziroma pravnega svetovanja, ki ga kot pomoč pri uresničevanju pravic posameznikom morda nudijo občine v Republiki Sloveniji**. Septembra 2012 je bil vprašalnik posredovan vsem **212 slovenskim občinam**. Odziv (zadnjega smo prejeli 9. 1. 2013) nanj smo prejeli s strani **le 80 občin** (gre za slabih 38 odstotkov) in se tako **132 občin v tej zvezi Varuhu sploh ni odzvalo** na kakršen koli način (slednjega seveda ni moč enostavno razlagati, kot da te občine tako ali drugače ne nudijo brezplačne pravne pomoči).

Kot posebne omembe vreden želimo na tem mestu tudi izpostaviti svojevrsten odziv župana g. Rajka Janžekoviča, ki se je glasil:

»V Občini Dornava nimamo nobenih posebnih oblik pomoči. Kolikor pa je v naši moči pa sami pomagamo našim občanom po svojih najboljših močeh, saj smo v službi občanov.

Ugotavljamo pa, da je brezplačna pravna pomoč velikokrat preveč izkoriščena in bi bilo smiselno razmisliti po ukinitvi le te, slovensko sodstvo pa postaviti na realna tla. Sodnike je treba strezniti od "nedotakljive pijanosti" in uzakoniti tudi sankcije za sodnike, ki razsojajo nerazumno in krivično. In sami sodniki bi morali biti varuhi šibkih in ne tistih, ki imajo več in ki verjetno lahko tudi "več dajo". Prosim pa, da na občine ne pritiskate s še, ne vem kakšnimi, pomočmi, ker so že obstoječe itak preveč zlorabljene.«

---

¹ Ta vprašalnik je v prilogi.

Nadaljnja interpretacija se nanaša le na podatke, ki smo jih prejeli. Ti omogočajo izpeljavo bolj splošnih ugotovitev le v precej omejenem smislu, kar ni posledica pretežno skromnega odziva le v kvantitativnem smislu, pač pa tudi vsebinskem. Obenem je tudi mogoče, da je v vsaj nekaterih občinah prišlo tudi že do kakšnih sprememb. S temi pridržki je Varuh lahko ugotovil sledeče.

(1)

Dobra tretjina občin (tj. 28 njih oziroma 35 odstotkov) je v svojem odzivu zavzela stališče, da **nudijo brezplačno pravno pomoč, 52 občin (65 odstotkov), torej očitna večina, pa da je ne**. Pri tem jih 17² ni posebej obrazložilo, zakaj brezplačne pravne pomoči ne nudijo³, tri⁴ pa so sicer tudi izrazile namero, da bodo tako pomoč začele nuditi.

Najpogosteje naveden razlog, ki so ga občine izpostavljale v utemeljitev tega, da **ne nudijo brezplačne pravne pomoči**, je bil, da zanjo ni (bilo) dovolj povpraševanja oziroma da potrebe zanjo enostavno ni (14⁵ občin); 11⁶ se jih je smiselno sklicevalo na pomanjkanje sredstev v ta namen, pet⁷ pa na to, da jo nudi (že) država oziroma dve, da je njunim občanom nudena (že) v drugi občini⁸; prav tako pet⁹ občin je navajalo, da za nudenje brezplačne pravne pomoči nimajo ustreznega kadra oziroma primernega izvajalca, Občina Ajdovščina pa se je sklicevala (tudi) na to, da za takšno obliko pomoči nima pravne podlage. Nekateri¹⁰ občine so se sklicevale tudi na več od navedenih razlogov hkrati.

Od občin, ki so se deklarirale kot tiste, ki brezplačne pravne pomoči sicer ne nudijo, jih je 17¹¹ nadalje pojasnjevalo, da vendarle nudijo - nekakšno - pomoč tistim, s katerimi pridejo v stik; največkrat so v tej smeri navajale **pomoč zaposlenih v občinski upravi pri izpolnjevanju vlog, dajanju takšnih ali drugačnih 'pravnih nasvetov'**¹², **napotilih na bolj**

² Cerklje ob Kopru, Črna na Koroškem, Dobrna, Hodoš, Jesenice, Kostanjevica na Krki, Krško, Log – Dragomer, Mislinja, Rogaška Slatina, Slovenske Konjice, Škofja Loka, Tolmin, Trnovska vas, Videm, Vipava, Vrhnika.

³ Občina Slovenske Konjice je na primer navedla, da so to obliko pomoči nudili do leta 2009, potem pa ne več, vendar ni nikjer pojasnila vzrokov za to.

⁴ Dobrova - Polhov Gradec (ki je sicer tudi kar že navedla, da jo nudi), Gornja Radgona, Kozje.

⁵ Črnomelj, Dornava, Kranj, Loška Dolina, Naklo, Oplotnica, Pivka, Postojna, Prebold, Radeče, Radovljica, Ribnica na Pohorju, Vodice, Žirovnica.

⁶ Benedikt, Cerknica, Črnomelj, Dobrovniki, Loška dolina, Mozirje, Oplotnica, Podvelka, Ptuj, Selnica ob Dravi, Železniki.

⁷ Celje, Cerknica, Medvode, Metlika, Prebold.

⁸ Občina Hrpelje - Kozina je tako pojasnila, da je nastala z delitvijo Občine Sežana, kjer je sedaj tudi za njene občane organizirana brezplačna pravna pomoč preko odvetnika, ki ima soglasje ministrstva za izvajanje brezplačne pravne pomoči v obliki prvega pravnega nasveta; Občina Velika Polana pa je pojasnila, da njeni občani lahko dobijo brezplačno pravno pomoč v pisarni brezplačne pravne pomoči v Zavodu PIP v Murski Soboti, katerega delovanje tudi sofinancirajo.

⁹ Ajdovščina, Loška Dolina, Oplotnica, Podvelka, Semič.

¹⁰ Ajdovščina, Oplotnica, Podvelka, Cerknica, Črnomelj, Prebold.

¹¹ Cerklje na Gorenjskem, Dobrovniki, Dornava, Kranj, Medvode, Metlika, Naklo, Osilnica, Pivka, Rogaška Slatina, Rogatec, Semič, Šentilj, Trnovska vas, Videm, Vrhnika, Žirovnica.

¹² Primerjaj na primer pojasnilo »Občina Vrhnika občanom ne nudi brezplačne pravne pomoči v obliki stalno organizirane pisarne ali pomoči. So pa vrata občine občanom stalno na razpolago in ne malokdaj se zgodi, da se

ustrezen naslov, in podobnem. Zanimivo je, da je smiselno enaka pojasnila dalo osem¹³ občin, ki so se sicer izhodiščno opredelile, da brezplačno pravno pomoč nudijo - in so torej s takimi navedbami vsaj deloma utemeljevale to svoje stališče. **Tudi to je okoliščina, ki jasno kaže, kako različno je pojmovanje tega, kaj pomeni nudenje brezplačne pravne pomoči.** Kot primer dodatne ponazoritve na povsem konkretni ravni pa lahko služi, da je Občina Velika Polana zavzela stališče, da brezplačne pravne pomoči ne nudi, nato pa omenjala, da jo občani lahko poiščejo v pisarni Zavoda PIP v Murski Soboti – medtem ko pa se je na primer Občina Gornji Petrovci opredelila, da brezplačno pravno pomoč nudi in nadalje nato navedla: *»O BPP so upravičeni vsi občani naše občine. BPP se po pogodbi z Zavodom PIP izvaja v pisarni Zavoda PIP v Murski Soboti.«*

Ni presenetljivo, da nobena izmed občin, ki so se opredelile, da brezplačne pravne pomoči ne nudijo, ni nato navedla, da obstaja kakšen veljaven njen akt, ki bi urejal to področje; je pa tudi kar **24¹⁴ občin (86 odstotkov), ki so se opredelile, da brezplačno pravno pomoč nudijo, nato nedoumno navedlo, da to ni urejeno s kakšnim posebnim občinskim aktom** - kot smo lahko nadalje v tej smeri razbrali, gre v večini teh primerov za sodelovanje občine **z zunanjim izvajalcem na podlagi pogodbe** (13¹⁵). V zvezi s preostalimi štirimi takimi občinami pa velja izpostaviti, da Občina Gornji Petrovci sicer ni posebej navedla, da bi to področje urejal kakšen njen akt, vendar pa gre za občino, ki sodeluje z Zavodom PIP, zato bi jo najverjetneje veljalo šteti kar k prej omenjenim 13 občinam; Občina Šmarješke Toplice ni posebej navedla akta, ki bi to področje urejal, vendar iz njenih nadaljnjih pojasnil izhaja, da bržkone ne spada k omenjenim 13 občinam; Mestna občina Ljubljana je sporočila, da nudi brezplačno pravno pomoč in tudi akt, ki to ureja, vendar pa gre za relativno ozko področje varstva pravic le najemnikov stanovanj v njej; Občina Dobrova – Polhov Gradec pa je navedla, da tako pomoč že nudi, čeprav je dejansko še ni, pri tem pa je iz njenih nadaljnjih pojasnil izhajalo, da bo šlo za situacijo, zaradi kateri jo gre šteti k omenjenim 13 občinam -kar pomeni, da je takih občin bilo pravzaprav 15. Ob vseh teh predpostavkah je dokaj zanesljiv zaključek, da je le ena od občin, ki so se odzvale, uredila področje nudenja brezplačne pravne pomoči s posebnim aktom, in da občine tega področja očitno posebej niti ne urejajo na tak način.

Na podlagi sporočenih let začetka nudenja brezplačne pravne pomoči s strani občin bi šlo sklepati, da gre za bolj kot ne nov fenomen; Mestna občina Velenje je navedla, da jo nudi od leta 2009, občini Domžale in Izola od leta 2010, Občina Štore od leta 2011, občine Lovrenc na Pohorju, Rače – Fram in Ravne na Koroškem pa od leta 2012. Po drugi strani sta občini Sevnica in Starše navedli, da jo nudita od same ustanovitve, Velika Polana pa da v sodelovanju z Zavodom PIP *»že 6 let«*, torej očitno nekje od leta 2006.

---

nudijo tudi brezplačni pravni nasveti.« z odzivom Mestne občine Kranj: *»Ni potrebe po formaliziranju BPP, svetovanje in pomoč občine dobijo osebe v neformalni obliki.«*

¹³ Ljubljana, Ljutomer, Nazarje, Sevnica, Središče ob Dravi, Starše, Šmarješke Toplice, Vojnik.

¹⁴ Domžale, Hoče – Slivnica, Izola, Kuzma, Lendava, Ljutomer, Logatec, Lovrenc na Pohorju, Medvode, Moravske Toplice, Nazarje, Puconci, Rače – Fram, Ravne na Koroškem, Rogašovci, Sevnica, Središče ob Dravi, Starše, Šalovci, Štore, Trbovlje, Velenje, Vojnik, Zreče.

¹⁵ Hoče – Slivnica, Kuzma, Lendava, Logatec, Moravske Toplice, Puconci, Rače-Fram, Rogašovci, Šalovci, Štore, Trbovlje, Velenje, Zreče.

Občine, ki so se opredelile, da nudijo brezplačno pravno pomoč, so nato nadalje v veliki večini pojasnjevale, da jo nudijo na tako rekoč vseh področjih. V tej zvezi velja kot odstopanje izpostaviti predvsem Mestno občino Ljubljana, ki jo za najemnike stanovanj »izvaja na področju najemnih razmerij, svetovanja o pravicah, obveznostih in pravnih razmerjih s področja stanovanjskih vprašanj« in Občino Sevnica, ki »strankam pomaga s pravnimi nasveti le na področjih delovanja občine«. Zelo podobno pojasnilo smo v tej zvezi prejeli na primer s strani Mestne občine Kranj (»Svetovanje in pomoč na vseh področjih pristojnosti občine«), ki pa je bila ena izmed občin, ki se je uvodoma opredelila, da brezplačne pravne pomoči (formalno) ne nudi; podoben tak primer je bil tudi Občina Medvode (»Občina zagotavlja pomoč v vseh postopkih, ki jih vodi v okviru svojih pristojnosti.«), ali pa Občina Cerklje na Gorenjskem (»Pri vseh zadevah, ki so v pristojnosti lokalne skupnosti, vsem občanom in drugim uporabnikom, ki se na občinsko upravo obrnejo po pomoč ali nasvet le – to skupaj z županom vsi zaposleni v občinski upravi brezplačno zagotavljamo (nasveti, pomoč pri izpolnjevanju vlog, usmeritev na pristojni državni organ....)«); spet nekatere druge občine, ki so se sicer opredelile, da brezplačne pravne pomoči ne nudijo, pa so nato nadalje navajale, da jo na nek način nudijo - in to tudi glede zadev, ki niso 'v okviru njihovih pristojnosti'¹⁶.

Nadaljnja interpretacija zbranih podatkov v smislu izpeljave nekaterih splošnih ugotovitev ni smiselna zaradi enostavno (pre)majhnega vzorca in tudi partikularnosti odgovorov občin. V nadaljevanju smo se tako odločili izpostaviti **nudenje brezplačne pravne pomoči v slovenskih občinah prek predstavitve najbolj zanimivih tovrstnih pojavnih oblik.**

(2)

Občina Izola ne zagotavlja brezplačne pravne pomoči, ki bi zajemala zastopanje pred sodišči, sodeluje pa z na podlagi javnega razpisa izbranim **Primorskim pravnim centrom**, »ki nudi pravno svetovanje na področju varstva človekovih pravic, družinskega prava, upravnega prava, delovnega prava, prava socialne varnosti, kazenskega prava in prekrškov ter na drugih področjih, kjer je pravno varstvo potrebno«; šlo naj bi za »preučitev pravnega položaja in ustreznih pravnih predpisov zaradi seznanitve upravičenca z vsemi vprašanji in okoliščinami, ki so pomembne za njegove pravice, obveznosti in pravna razmerja ter seznanitev s pogoji, obliko in vsebino pravnih sredstev in postopkov za njihovo zavarovanje.« Pri tem pravni nasveti obsegajo »pojasnila o pravnem položaju posameznika v določeni zadevi in pa nasvete o možnostih za sklenitev izvensodne obravnave primera, o pravicah in obveznostih pri uvedbi postopka, o pristojnosti sodišča, o procesnih pravilih, o stroških in načinu izvršitve odločbe. Pravniki Primorskega pravnega centra občanom pomagajo tudi z izpolnjevanjem obrazcev, pisanjem vlog in dopisov, ki zadevajo pravna

¹⁶ Na primer, Občina Dobrovnik: »Svojim občanom, ki se na občinsko upravo obrnejo tudi v zadevah, ki niso v njihovi pristojnosti pomagamo na način, da jim neformalno svetujemo s pomočjo zaposlenih, ki imajo ustrezno izobrazbo, da lahko posredujejo osnovne informacije ter jih napotijo na pristojne institucije«, Občina Trnovska Vas: »Vsekakor pa javni uslužbenci občinske uprave, v skladu s svojimi zmožnostmi oz. znanjem občana, ki se obrne na občino s svojim problemom, poučijo o pravicah in ga ustrezno napotijo na njihovo uveljavljanje k pristojnemu organu ter mu svetujejo« ali pa Občina Videm: »Občani se večkrat obrnejo na občino glede različnih postopkov npr. izdaje gradbenega dovoljenja, glede zemljiškoknjižnih zadev, pomoč pri izpolnjevanju vlog. V teh primerih jim pomagamo z informacijami, jih napotimo na ustrezne institucije, če pa je mogoče jim tudi pripravimo vlogo oz. dopis. pomoč nudijo uslužbenci, ki pokrivajo ustrezna področja.«

vprašanja.« Na podlagi mnenja strokovnega sveta Primorskega pravnega centra so do brezplačnega pravnega svetovanja upravičeni vsi tisti, katerih mesečni prihodek ne presega 520 eur. Uporabnik mora torej z ustreznimi dokazili izkazati socialno ogroženost (odločba CSD, potrdilo ZRSZZ, bančni izpiski, izrezek pokojnine ipd.). Program izvajajo trije redno zaposleni univerzitetni diplomirani pravniki, pa tudi prostovoljci (študentje prava). Pri tem *»izvajalci BPP niso upravičeni do plačila za pravno pomoč, saj večinoma pravno svetujejo socialno ogroženim prebivalcem Občine Izola. Za zagotavljanje BPP iz proračuna občina nima namenskih virov.*« Prostor, kjer se pomoč izvaja, pa so v lasti občine in so opremljeni z dostopom do interneta in telefona (pohvale vredno je tudi, da je portal IUS-INFO na podlagi zaprosila odobril brezplačno uporabo portala za pravnike Primorskega pravnega centra, ti pa razpolagajo tudi s pravno literaturo). Pomoč je nudena v obsegu 40 ur tedensko (izvajalci so dosegljivi od ponedeljka do četrтка med 8. in 16. uro za osebno svetovanje ter petke preko telefona in elektronske pošte). V povprečju jo poišče 40 občanov mesečno. Višina sredstev, ki jih občina na letni ravni zagotavlja v ta namen znaša slabih 15.000 eur, ob tem pa omogoča tudi brezplačno uporabo prostorov za izvajanje. Sicer pa Primorski pravni center kot izvajalec BPP v Občini Izola tudi sodeluje z obalnimi sodišči, saj le-ta napotijo uporabnike z nizkimi dohodki in prava neuke stranke, da na centru poiščejo brezplačno pravno pomoč, pomoč pri izpolnitvi obrazcev in druge vrste pomoči. Podobno sodelovanje se je vzpostavilo tudi s CSD in policijo. Na drugi strani se tudi Primorski pravni center obrača na državne organe z vprašanji in pobudami, po potrebi. Z notarji načeloma ne sodeluje, včasih se k njim obračajo z vprašanji, ki se nanašajo na notarsko delo. Prav tako načeloma ne sodeluje z odvetniki, le za primere izpeljave postopkov BPP po Zakonu o brezplačni pravni pomoči (ZBPP), kadar uporabnik že na sami vlogi izbere morebitnega odvetnika. Do sodelovanja pa prihaja tudi z ostalimi nevladnimi organizacijami kot so Društvo za nenasilno komunikacijo, Obalni krizni center in Rdeči križ (oblika sodelovanja je predvsem v nujenju pravne pomoči uporabnikom omenjenih nevladnih organizacij in v nujenju medsebojne pomoči med zaposlenimi v nevladnih organizacijah). Do sodelovanja z zavarovalnicami pri izvajanju brezplačne pravne pomoči ne prihaja. Odgovornost za napake *»pa sprejema posamezen svetovalec nase, in sicer so hitro razvidne na podlagi rešitve primerov. Do sedaj do večjih napak pri delu pravnih svetovalcev ni prihajalo, če pa kdaj bi, bi se odgovornost reševala na prvi stopnji pri direktorju zavoda, na drugi stopnji pa pri svetu zavoda. Izvajanje programa, pridobljenega na razpisu, posredno nadzoruje tudi urad za družbene dejavnosti na občini, in sicer preko poročil projekta in na podlagi morebitnih pritožb uporabnikov.*«

Občina Logatec zagotavlja brezplačno pravno pomoč svojim občanom prek pogodbenega sodelovanja s **Pravno-informacijskim centrom nevladnih organizacij – PIC**, *»v obliki prvega pravnega nasveta, ki obsega svetovalni razgovor, v katerem se stranki pojasni vse o njenem pravnem položaju oz. problemu, možnostih mirnega ali sodnega reševanja sporov, pričakovanih stroških, pravnih sredstvih, procesnih pravilih in podobno ter o možnosti pridobitve brezplačne pravne pomoči.*« O tej možnosti obvešča v svojem lokalnem časopisu, zainteresirani občan pa najavi svoj obisk in se mu s tem določi ura prihoda. Vsakemu je namenjeno približno pol ure (časovno obdobje za nudenje pomoči je sicer pet ur na mesec), na sedežu občine, v sejni sobi (zagotovljen je dostop do telefona in interneta). Odgovornost za morebitne napake pa *»je na izvajalcu PIC.*« **Tudi Občina Trbovlje** v tem pogledu pogodbeno sodeluje s **PIC** (*»nudi brezplačen prvi nasvet občanom, in sicer na vseh področjih*«, pri čemer pa so upravičenci tudi občani **Občine Hrastnik**). Izvajalec je upravičen do plačila *»za vsakokratno svetovanje*«, vir pa so *»proračunska sredstva občine*« (na letni ravni v višini 3000 eur) in ta tudi zagotavlja prostore (možen dostop do telefona in interneta). Izvajalec je tam *»enkrat mesečno, tako da so na vrsti vsi prosilci*« - povprečno jih v takem časovnem obdobju tja pride pet. Na vprašanje o tem, kako je urejena odgovornost izvajalcev

brezplačne pravne pomoči za morebitne napake v njihovem delu, pa nam je ta občina odgovorila, da »v razmerju občina - PIC odgovornost ni posebej opredeljena.«

Na podlagi prejetih odgovorov smo lahko ugotovili, da so občine **Gornji Petrovci, Hoče – Slivnica, Kuzma, Lendava, Moravske Toplice, Puconci, Rače-Fram, Rogašovci, Šalovci in Velika Polana**¹⁷ primeri občin, ki glede izvajanja brezplačne pravne pomoči sodelujejo z **Zavodom PIP**, na podlagi pogodbe. Ta je ponudil »gostovanje Zavoda PIP s pravnim svetovanjem enkrat oz. dvakrat mesečno v prostorih občine ali sofinanciranje /njegove/ pisarne v **Murski Soboti** in napotovanje njihovih občanov v obstoječo pisarno.¹⁸ Na ta način njihovim občanom zagotavlja/.../ brezplačno pravno svetovanje ne glede na njihov premoženjski status, saj je ugotavljanje le tega pogosto bolj zamudno kot svetovanje samo. Ob tem ugotavlja/jo/, da se v praksi našega brezplačnega svetovanja tako ali tako poslužujejo v veliki večini le ekonomsko nižji sloj ljudi ali socialno ogroženi.« Pri tem bržkone velja, kot je navedla **Občina Rače – Fram**, da pa so izvajalci »upravičeni do plačila v kolikor se stranka odloči za dodatno pomoč z njihove strani, kot so sestavljanje dopisov, izpolnjevanje vlog....Vse te dodatne oblike potekajo osebno na samem zavodu.« Sredstva za (so)financiranje navedenega občine zagotavljajo iz svojih proračunov. Zavod PIP je sicer subjekt, ki s soglasjem ministra za pravosodje upravičencem po Zakonu o brezplačni pravni pomoči nudi prvi pravni nasvet in pravno svetovanje, ki prvi pravni nasvet presega.

Občina Štore se je izkazala za posebej zanimiv – in spodbuden – primer. Tam se je izvajalec brezplačne pravne pomoči (**magister pravnih znanosti z opravljenim pravniškim državnim izpitom**) za to najprej ponudil sam in jo nato tudi izvajal eno leto brezplačno v prostorih občine; sedaj pa je »to urejeno s pogodbo in dobi plačilo s strani občine« (občina je v letu 2012 za brezplačno pravno pomoč namenila sredstva v višini 800 eur, v letu 2013 pa naj bi že trikratnik tega, torej 2400 eur). Konkretno naj bi šlo za »prvo pravno pomoč (pravni nasvet, pomoč pri izpolnjevanju vlog, napotitev na ustrezno institucijo...)«, »na vseh pravnih področjih«. Pri tem so upravičenci »vsi občani (zgodí se tudi, da pride kdo iz katere od sosednjih občin, ki pa ga ne zavrnemo)« in tudi »ni določenih nobenih pogojev, ki bi jih morali izpolnjevati«. »Zainteresirani za BPP se zglašijo na Občini Štore v času uradnih ur pravnika, ki izvaja BPP, lahko se predhodno tudi naroči po telefonu.« Občina o tem seznanja prek svoje spletne strani in glasila (ki ga dobijo vsa gospodinjstva v občini najmanj štirikrat letno). Izvajalec se tako eno uro na teden nahaja v eni od pisarn občine (možen je dostop do interneta, pravna literatura je na voljo v sosednji pisarni) in v povprečju naj bi se takrat pri njem oglasila po dva posameznika na teden. Odgovornost izvajalca za morebitne napake v njegovem delu pa »ni urejena«. Določene podobnosti z opisanim je bilo moč zaslediti glede

¹⁷ Z izjemo slednje je vse te občine kot tiste, s katerimi je bilo vzpostavljeno tozadevno pogodbeno sodelovanje, navedel tudi direktor Zavoda PIP (poleg še **Mestne občine Murska Sobota, Mestne občine Maribor, Občine Beltinci, Občine Radlje ob Dravi, Občine Odranci, Občine Črenšovci in Občine Apače**), ki je ob tem tudi še opozoril, »da so se v preteklosti že dogajala zavajanja s strani predstavnikov posameznih občin, da bodisi zagotavljajo brezplačno pravno pomoč, a je v resnici niso, bodisi, da jo zagotavljajo v dogovoru z Zavodom PIP.« V zvezi z Občino Velika Polana velja sicer poudariti, da se je ta v odzivu na naš vprašalnik opredelila kot občina, ki brezplačne pravne pomoči ne nudi, njeni občani pa da jo sicer dobijo »v pisarni brezplačne pravne pomoči v Zavodu PIP, Zvezna ulica 10, Murska Sobota«, občina pa da »sofinancira pisarno brezplačne pravne pomoči – Zavod PIP v znesku 200,00 eur za celo leto.«

¹⁸ Na podlagi prejetih odzivov smo lahko ugotovili, da je ta izvajalec v treh od teh primerov (občine Hoče – Slivnica, Lendava in Rače – Fram) nudil brezplačno pravno pomoč v prostorih občine, v preostalih pa v svojih poslovnih prostorih v Murski Soboti.

Občine Majšperk - tam izvaja brezplačno pravno pomoč prostovoljec (**univerzitetni diplomirani pravnik**), v obliki pravnih nasvetov, »na vseh področjih«, za vse njene občane, dve uri na teden, v prostoru v Kulturno poslovnem centru Majšperk (možen je dostop do interneta). Obvestilo o tem je na spletni strani občine. Predhodno se je treba naročiti po telefonu.

Mestna občina Velenje nam je sporočila, da »od meseca februarja 2009 omogoča brezplačno pravno svetovanje«, izvajalec pa je »vsako leto izbran **na podlagi javnega naročila malih vrednosti**. Z njim se sklene pogodba o svetovanju z vseh področij prava za občanke in občane Mestne občine Velenje. V okviru pravnega svetovanja je potrebno opravljati tudi naslednje naloge oziroma storitve: sodelovanje na sejah sosveta, sodelovanje s Centrom za socialno delo Velenje, Policijsko postajo Velenje, Zavodom za zaposlovanje Velenje ter drugimi zavodi in institucijami skladno s potrebami, ki se pokažejo tekom trajanja te pogodbe. Upravičenci do brezplačnega pravnega svetovanja so občanke in občani Mestne občine Velenje.« Prostor, ki se jih uporablja v ta namen, so na sedežu občinske uprave (zagotovljen je dostop do interneta, telefon in pravna literatura). Potrebna sredstva so zagotovljena v letnem odloku o proračunu (proračunska postavka delo zunanjih sodelavcev), okvirna letna pogodbeno vrednost pa znaša slabih 20.000 eur. Svetovanje se izvaja šest ur na teden oziroma približno 277 ur na leto (vsak torek od 14. do 16. ure, vsako prvo in tretjo sredo v mesecu od 12. do 14. ure, vsako drugo in četrto sredo v mesecu od 15. do 17. ure in vsak četrtek od 8. do 10. ure), obiše pa ga povprečno 24 občanov tedensko oziroma v povprečju 96 občanov na mesec. Glede odgovornosti za morebitne napake po prejetih pojasnilih velja, da je izvajalec »odgovoren za strokovno in pravočasno opravljeno delo in za varovanje tajnosti podatkov, ki jih izve pri izvajanju dela, ki je predmet te pogodbe, ter odgovarja za morebitno škodo, ki bi nastala strankam zaradi nepravilnega ali napačnega pravnega svetovanja. Odgovornost naročnika je v tem primeru izključena. V primeru kršitve pogodbenih obveznosti je izvajalec odškodninsko odgovoren v skladu z zakonom.«

V **Občini Domžale** brezplačna pravna pomoč ni urejena z nobenim splošnim občinskim aktom, vendar pa jo nudi, in to tako rekoč tudi na vseh pravnih področjih (zemljiški spori, družinski spori, izvršbe, delovno pravne zadeve, prekrški idr.); po drugi strani pa brezplačna pravna pomoč v tej občini »obsega samo nasvet stranki, kam se lahko obrne po pomoč oziroma razlago določenega problema, zaradi katerega stranka pride po nasvet. Nudenje BPP pa ne pomeni tudi vlaganje zahtevkov, pisanje vlog, zastopanje v postopkih.« Posebni viri za financiranje brezplačne pravne pomoči niso zagotovljeni. Prostovoljno jo izvajajo **tri odvetnice, ki so bile izbrane na podlagi pisnega povabila** pripravljenim sodelovati pri tej obliki pomoči (v letu 2010 pa jo je predvsem za področje nepremičnin in urejanja zemljiško knjižnih zadev nudil tudi takratni občinski svetnik, ki je bil sicer univerzitetni diplomirani pravnik). Na razpolago so trikrat mesečno v popoldanskem času (mesečni obseg ur je maksimalno pet ur) v Domžalskem domu, ki je v lasti občine (možen je tudi dostop do interneta, telefona, pravne literature). Brezplačna pravna pomoč je na razpolago vsem občanom, ki za to zaprosijo oziroma se prijavo na termin, ki je vnaprej predviden. O njej so bili seznanjeni preko občinskega glasila, pa tudi z objavo na spletni strani občine in drugih medijih. Glede vprašanja, kako je urejena odgovornost izvajalcev brezplačne pravne pomoči za morebitne napake v njihovem delu pa je ta občina sporočila, da nima »urejenih razmerij, ker kot rečeno, ne zastopajo strank, pač pa le nudijo nasvet.«

Po pojasnilih **Občine Zreče**, tam brezplačno pravno pomoč »na vseh pravnih področjih v vseh zadevah«, v obliki »*kratkih pravnih nasvetov*« (za občane) izvaja **odvetnik** - podpisano imajo »*pogodbo odvetniških storitev, ki vključuje tudi BPP*«. »*Prostori so v neposredni bližini sedeža občine*« in tam se vnaprej najavljeni občani oglašajo »*vsak ponedeljek v mesecu od 12. do 16. ure*« (povprečno naj bi jih prišlo od šest do sedem na mesec). Občina ima to možnost objavljeno na spletu, po potrebi se te informacije poda tudi ustno. Sredstva za ta namen so »*izplačana v pavšalu*«. **Občina Nazarje** pa je navedla, da tam brezplačno pravno pomoč izvaja **univerzitetna diplomirana pravnica, izbrana na osnovi ponudbe** (nato pa je bila tudi sklenjena pogodba). Do plačila je upravičena »*po dejanskih urah in ob naročilu s strani občinske uprave*« (občina pa na letni ravni zagotavlja za brezplačno pravno pomoč 600 eur). Gre za pravno svetovanje na vseh področjih, »*dvakrat mesečno po eno uro po potrebi*«. Upravičenci so vsi občani, vendar jim gre po 15 minut enkrat na leto. O tem lahko izvedo iz različnih lokalnih tiskanih medijev in spletne strani občine. Predhodno morajo poklicati na občino in se dogovoriti za termin. Občina tudi zagotavlja prostor (možen je dostop do telefona).

Iz **Občine Lovrenc na Pohorju** so nam sporočili, da se tam brezplačno pravno pomoč od leta 2011 zagotavlja **pred svetniške skupine občinskega sveta** (»*ponuja splošno pravno svetovanje*«), od leta 2012 pa tudi še preko **Društva Zavetje** (»*nudi pomoč pri uveljavljanju pravic pred zavodi, ustanovami, in državnimi inštitucijami, kot so: center za socialno delo, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Zavod RS za zaposlovanje, zavod za zdravstveno zavarovanje, Geodetska uprava, Davčna uprava*«. Gre za subjekt, ki so ga ustanovile tri univerzitetne diplomirane pravnice). »*Pisarna BPP je odprta enkrat mesečno /(2 uri)/ za svetovanje društva in enkrat tedensko /(2 uri)/ svetniška skupina občinskega sveta*«. Gre za prostore v lasti občine (možen dostop do telefona, do interneta naj bi se še urejal).

Upravičenci so vsi občani, obvešča pa se jih prek plakatov in obvestilom preko svetovnega spleta. Sredstev v ta namen se v občinskem proračunu ne zagotavlja in »*občina z BPP trenutno nima nobenih stroškov*«. Tudi **Občina Ravne na Koroškem** je v svojem odzivu navajala, da prebivalcem zagotavlja brezplačno pravno pomoč prek **Društva Zavetje**, in sicer za vse, »*kar občani potrebujejo*« (vendar pa ne, »*kadar pravna pomoč ni zgolj uresničevanje pravice do sodnega varstva oz. v kolikor prosilec nima položaja socialne osebe*«). Občina daje v brezplačno uporabo prostor (v njem je le pohištvo), kjer so predstavnice društva na voljo vsak tretji ponedeljek v mesecu, dve uri; ne izplačuje pa izvajalkam nobenih sredstev.

Občina Dobrova – Polhov Gradec je bila pred skorajšnjim začetkom nujenja brezplačne pravne pomoči, zato jo velja tudi posebej omeniti. Pri tem naj bi »*dejavnost opravljal nevladni zavod za brezplačno pravno pomoč, ki je registriran pri ministrstvu za pravosodje kot eden od zavodov, ki nudijo brezplačno pravno pomoč*. Občina zavodu za opravljanje njegove dejavnosti ne zagotavlja sredstev, bo pa, kot je praksa v nekaterih drugih občinah, za svetovanje svojim občanom pripravljena nuditi prostore v času uradnih ur.«

Občina Vojnik nam je sporočila, da so »*že aktivno razmišljali o BPP (pravni nasveti, pomoč pri izpolnjevanju vlog...), ki bi bila 1x tedensko 1 uro na sedežu občine*. **Izvajalec bi bil diplomirani pravnik**. Vendar se svetniki zaradi recesijskih ukrepov vlade na občinske proračune niso navdušili, saj to ni obvezna pristojnost občine, pomeni pa dodaten strošek za

občinski proračun.¹⁹ Na drugi strani pa je moč izpostaviti **Občino Ljutomer**, ki ima sicer v proračunu »zagotovljenih 3.860 eur za morebitne potrebe izvajanja BPP preko zavoda ali druge pravne ali fizične osebe«, jo pa kljub temu zaenkrat izvajajo »znotraj občinske uprave, z zaposlenimi, ki imajo univerzitetno izobrazbo pravne ali ekonomske smeri«.

(3)

Vse občine smo še naknadno tudi izrecno povabili, da sporočijo, kakšne možnosti pomoči (ne zgolj finančne) s strani države oziroma pristojnih državnih organov same morda vidijo kot spodbudo za vzpostavitev oziroma ohranjanje teh oblik pomoči svojim občanom.

Večinoma so odzivni predlogi občin zadevali **problematiko financiranja te dejavnosti**; v tej zvezi je **Občina Hoče – Slivnica** izpostavila predlog, »da bi država razmislila o možnosti sofinanciranja pravnega svetovanja, ki ga za občine izvajajo neprofitni zavodi. V naši občini namreč celoten projekt svetovanja našim občanom sedaj krijemo iz občinskega proračuna, pri čemer naj poudarimo, da so občani zelo zadovoljni s storitvijo, ki jim jo nudimo. Prav tako menimo, da bi bilo smiselno razmisliti o razširitvi kroga upravičencev, ki so preko sodišča upravičeni do brezplačne pravne pomoči«; podobno je tudi **Občina Izola** mnenja, »da bi bilo potrebno zagotoviti ustrežnejše pravne podlage za financiranje s strani občin, saj je v nasprotnem primeru podpora odvisna od naklonjenosti občinske politike za to problematiko«; predlog **Občine Moravske Toplice** je bil »da se sistem brezplačne pravne pomoči sistemsko uredi tako, da ne bo potrebno dodatnega sofinanciranja s strani občin, tako da bodo občani postavljeni v enak položaj pri koriščenju tovrstnih pomoči«; tudi **Občina Podvelka** je poudarila, da »občine za brezplačno pomoč nimajo namenjenih sredstev« in nato predlagala »da se to izvede v okviru državnih stroškov, kot je bilo do sedaj« oziroma da naj se »v okviru upravnih enot organizira/.../ brezplačno pravno pomoč za vse občane, ki bi delovala na podlagi števila oseb, ki jih pokriva posamezna upravna enota« in »da bi morebiti državni pravobranilci opravljali ta brezplačna svetovanja v okviru svojega delokroga, tako ne bi nastali dodatni stroški za državo«; tudi **Občina Selnica ob Dravi** je poudarila, da vsekakor vidijo kot možnost »pomoč države (predvsem finančno) vzpodbudo, da takšno obliko pomoči ponudimo našim občanom.«

Občina Trbovlje meni, »da bi morale državne institucije bolj vzpodbujati delovanje nevladnih organizacij, kot je npr. PIC, da nato le - te pod ugodnejšimi pogoji nudijo pravno svetovanje prebivalcem. Lahko bi se jim nudili tudi brezplačni prostori za opravljanje svetovanja in podobno.« Tudi **Občina Majšperk** vidi vlogo občine predvsem v tem, da »nudi brezplačen prostor za izvajanje BPP.«

¹⁹ Primerjaj to pojasnilo občine z dne 14. 12. 2012 s sporočilom g. Kramer Primoža (sicer izvajalec v Občini Štore) z dne 13. 7. 2012: »Na področju BPP se stvari premikajo. Prejšnji teden sem bil na razgovoru na Občini Vojnik, kjer sem se dogovoril, da bom od 11. 9. 2012 (ob torkih med 16 in 17h) dalje tudi pri njih izvajal BPP. Za svojo storitev bom prejemal honorar.«

Posebej zanimiv je bil odziv **Mestne občine Ptuj**, ki je sicer od leta 2006 do 2012 Zavodu PIP za brezplačno pravno svetovanje nudila **brezplačno uporabo prostorov za pisarno** na Ptuj - Zavodu PIP iz Maribora, ki je v letošnjem letu posredoval vlogo za sofinanciranje brezplačne pravne pomoči v letu 2013, pa je posredovala »odgovor, da lokalna skupnost za sofinanciranje navedenih programov z neposredno pogodbo nima pravne podlage.« Kot so sicer nadalje navedli, razmišljajo, »da bi v letu 2013 brezplačno pravno svetovanje vključili tudi v javni razpis za programe, projekte in prireditve, ki niso predmet drugih razpisov v Mestni občini Ptuj, na katerega se lahko prijavijo organizacije, ki nudijo tovrstno pomoč za sofinanciranje.« Kot nadaljnji predlog v tej smeri pa je tudi ta občina izpostavila, »da bi **država poskrbela za pravno (zakonsko) podlago, na podlagi katere bi bilo možno sofinanciranje organizacij, ki se ukvarjajo z nudenjem brezplačne pravne pomoči.**« Na tem mestu velja še nadalje omeniti tudi, da je **Občina Puconci** pojasnila, da so se v posledici dejstva, da razpolagajo z ustreznim kadrom, »predvsem zanimali in trudili, da bi ustanovili **organ občinskega pravobranilstva**, kot ga predvideva v sicer skopih določilih **Zakon o lokalni samoupravi**, vendar se je nato v pogovorih s pristojnim ministrstvom ugotovilo, da za ustanovitev tega organa v danem trenutku dejansko ni pravnih možnosti« (ob tej priložnosti naj bi dobili tudi pojasnila »da bi se naj v kratkem pripravile določene spremembe zakonskih predpisov, oziroma sprejeli podzakonski akti, ki bi natančneje opredelili način ustanovitve tega organa, financiranje slednjega in podobno«) - v okviru občinskega pravobranilstva so »poleg ostalih del in nalog, ki bi jih za občino opravljal občinski pravobranilec (to je tiste, ki jih smiselno na ravni države opravljajo državni pravobranilci), imeli v mislih tudi nudenje brezplačne pravne pomoči svojim občanom, vse to pa predvsem z namenom, da si občina po nepotrebnem ne bi delala dodatnih stroškov s financiranjem pisarne brezplačne pravne pomoči kot to počne sedaj s prispevkom Zavodu PIP.« **Občina Rogatec** pa na primer vidi kot spodbudo za vzpostavitev teh oblik pomoči »v občanom prijazni občinski upravi, ki je slednjim na voljo za informacije, ki se v manjšem segmentu tičejo tudi pravnih dilem, predvsem pa nudi pomoč v smislu napotil na ustrezne organe, pridobitev informacij od le-teh, priprave posameznih vlog za uveljavitev njihovih pravic ipd.«

Občina Osilnica je izpostavila opažanje, »da so ljudje premalo seznanjeni z vsemi pravicami do katerih so upravičeni. Lahko bi težave odpravili z **organizacijo brezplačnih delavnic, na katerih bi jim strokovnjaki iz različnih področij svetovali in vse zainteresirane tudi seznanili z novostmi.**« Podobno je tudi **Občina Logatec** navedla, da bi verjetno veljalo »razmisliti o preureditvi BPP v okviru sodišč, ki bi bila posameznim občanom bolj dostopna, kot so glede na sedanjo ureditev in pospešiti morebitno prostovoljstvo v obliki sodelovanja s študenti pravnih fakultet.« V **Občini Vojnik** pa so mnenja, da je treba brezplačno pravno pomoč gledati iz več plati – z vidika preventive (»državni organi naj ne spreminjajo zakonodaje tako pogosto, saj so ljudje zato še bolj zmedeni«, »pisna navodila in jasne obrazložitve zakonov (objavljena na spletnih straneh)«, »brezplačna izobraževanja za občane ob spremembah zakonov po lokalnih območjih (brezplačno zaposleni, ki so pristojni za posamezne zakone)«, »brezplačne mediacije – mediatorji, ki jim je na sodišču dodeljena zadeva mediatorstva in tam zaslužijo, bi lahko bili vključeni v predhodne brezplačne mediacije (medsosedske spore)«, kurative (»lahko bi izvajali nezaposleni pravniki, ki dobivajo socialno denarno pomoč (možnost dela npr. 16 ur mesečno), občina zagotovi prevozne stroške (potrebna sprememba zakonodaje za vse prejemnike, da lahko za socialno denarno pomoč delajo družbeno koristno delo v javno dobro)«, predvsem pa bi bilo treba »pri zakonodaji prava poudariti pomen materialne resnice.«

***

V času priprave te analize smo s strani **Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC** prejeli tudi pobudo za spremembo ZBPP. PIC navaja, da si že od spremembe ZBPP v letu 2008 prizadeva vzpostaviti različne oblike brezplačne pravne pomoči z namenom zapolnitve vrzeli, ki jo je ustvarila zadnja sprememba navedenega zakona z dejansko ukinitvijo široko dostopnega instituta prvega brezplačnega pravnega nasveta. Pri tem ugotavlja, da se potreba po brezplačni pravni pomoči izjemno povečuje, stroški države pa tudi po spremembi zakona izrazito naraščajo.

Pobudo utemeljuje z naslednjimi ugotovitvami. Novela ZBPP iz leta 2008 je bila pripravljena kot odziv na Revizijsko poročilo Računskega sodišča o izvrševanju instituta brezplačne pravne pomoči št. 1205/2005-23, z dne 18. 4. 2006. Računsko sodišče je revizijo zaključilo z ugotovitvijo, da zastavljeni cilji Republike Slovenije glede zakona o brezplačni pravni pomoči niso v celoti doseženi in, da so potrebne spremembe zakona ali izdaja novega predpisa. V priporočilih je Računsko sodišče RS dopustilo Ministrstvu za pravosodje, da se opredeli glede dostopa do brezplačne pravne pomoči, in sicer »ali naj bo brezplačna pravna pomoč, tudi prvi pravni nasvet, namenjena le socialno ogroženim ali pa naj imajo pravico do prvega pravnega nasveta vsi, kot je to določal ZBPP«.

Tako je novela ZBPP ukinila neomejen dostop do prvega pravnega nasveta. Zakon sedaj določa, da morajo upravičenec in njegovi družinski člani za dodelitev prvega brezplačnega pravnega nasveta izpolnjevati finančni in premoženjski pogoj, kar se ugotavlja v postopku, ki ga vodi pristojno okrožno sodišče. Taka odločitev je bila sprejeta iz razloga zlorabe instituta v preteklosti, saj naj bi ga koristili tudi socialno »neogroženi« državljanji, ki imajo zadostna sredstva. S spremembo se naj bi sledilo načelu enakosti, vendar gre pri tovrstnem razlikovanju za odmik od načela enakosti. Postavljen finančni in premoženjski pogoj dejansko samo zahteva poseben ugotovitveni postopek, ki v prvi vrsti predstavlja administrativno oviro, v drugi vrsti pa ustvarja večje stroške, kot če bi bil prvi pravni nasvet dostopen vsem državljanom oz. drugim osebam pod pogoji tega zakona.

Bistvo prvega pravnega nasveta je hitra odzivnost in primerna usmeritev upravičenca, največkrat za to, da zavaruje svoj položaj in pravice. Poleg tega je prvi nasvet namenjen predstavitvi možnosti za sklenitev izvensodne poravnave. Najbolj pomembno pa je, da je institut namenjen pojasnitvi posameznikovih pravic in obveznosti ob morebitni uvedbi sodnega postopka in njegovih posledic. Tako se lahko reče, da je prvi brezplačni pravni nasvet namenjen dostopnemu, hitremu reševanju življenjsko pomembnih vprašanj, brez administrativnih ovir, ki neposredno zmanjšuje število začetih sodnih postopkov.

Z novelo ZBPP je bilo prav tako ukinjeno nudenje prvega pravnega nasveta v službah za brezplačno pravno pomoč na sodiščih, zaradi vprašljivosti kakovosti nasveta danega s strani pravnikov brez zadostnih izkušenj (sodniški pripravniki). PIC v tej zvezi meni, da bi morala država vzpostaviti sistem, ki bi omogočal usposabljanje pripravnikov v pravniškem poklicu skozi ustrezno mentorstvo v sistemu BPP.

Po ugotovitvah PIC se stroški po ZBPP največ povečujejo na račun oprostitev sodnih stroškov in stroškov odvetnikov. Statistika iz let 2009²⁰, 2010²¹ in 2011 (po sprejemu novele zakona) kaže, da je bilo od vseh odobrenih prošelj (poročila za okrožna sodišča) v letu 2009, le 5%²², v letu 2010 le 4%²³ in v letu 2011 še manj 3,4% odobrenih prošelj za prvi pravni nasvet. Največ denarja iz proračuna »odteče« preko oprostitev plačila stroškov postopka (približno 51%). Država je kljub spremembi, katere cilj je bil varčevanje, za brezplačno pravno pomoč v letu 2009 porabila 3,3 milijone evrov²⁴, leta 2010 pet milijonov²⁵, leta 2011 pa več kot 6 milijonov evrov²⁶. Razlog za tako visoke stroške je administrativni postopek preverjanja upravičenosti uporabnikov do brezplačne pravne pomoči. Ugotavljanje ogroženosti uporabnikov je dodaten birokratski in izredno nepotreben zaplet, ki državo stane, ne glede na odločitev (ali odobri nasvet ali ne). Država je s podaljševanjem postopka tako časovno v izgubi, posredno in neposredno pa na nepotrebni administraciji porabi tudi precej finančnih sredstev. To zlasti velja za pridobivanje prvega pravnega nasveta, ki pa je le kratko pojasnilo strankam o njihovem pravnem položaju in o možnostih za sprožitev sodnih ali zunajsodnih postopkov. Glede na statistične podatke namen novele ni bil dosežen, ravno nasprotno sistem je neučinkovit in ne dosegata želenega namena brezplačne pravne pomoči.

Za zagotavljanje ustrezne kakovosti pravne pomoči in preprečevanje zlorabe prvega pravnega nasveta pa bi bila potrebna (interesna) razdelitev izvajanja tega instituta: koncesionarji in odvetniki. Pri tem pa bi lahko bila ena izmed rešitev za razbremenitev sodišč in omogočanje strokovnosti pravnih nasvetov tudi prenos izvajanja prvega pravnega nasveta na koncesionarje. Posamezniki, ki potrebujejo pravno pomoč, so predvsem tisti, ki se ne znajdejo najbolje in ne gojijo zaupanja v inštitucije, kot so sodišča, zato takšna ureditev lahko mnoge odvrača od iskanja pomoči in poizvedovanja po svojih pravicah. Zato je stališče PIC-a, da morajo biti odvetniki izločeni iz nujenja prvega brezplačnega pravnega nasveta. Dejstvo namreč je, da se je po dnevu, v katerem so odvetniki nudili pro bono pravne storitve, močno povečalo število prošelj za dodelitev brezplačne pravne pomoči pri pristojnih sodiščih. To dokazuje, da je prvi brezplačni pravni nasvet s strani odvetnikov (lahko) namenjen tudi novačenju strank in ne hitremu, izvensodnemu reševanju pravnih problemov posameznikov. Cilj prvega pravnega nasveta pa bi moral biti ravno izogib nadaljnjim postopkom in tako seveda zmanjševanje stroškov, ki jih prinašajo.

Eden izmed ciljev, ki ga zasleduje ZBPP je sicer, da si mora vsakdo, ki je lahko upravičenec do brezplačne pravne pomoči in je v spornem razmerju, prizadevati, da se sporno razmerje reši izvensodno, če so za to zagotovljeni ustrezni pogoji po zakonu. PIC meni, da z zakonom niso vzpostavljeni ustrezni pogoji za izvensodno reševanje sporov. Na voljo bi morale biti več načinov izvensodnega reševanja sporov, kot npr. široko dostopen prvi pravni nasvet, zunajsodna mediacija, možnost skupnega posveta nasprotnih strank za oceno smiselnosti spora oz. druge alternativne oblike reševanja sporov (nekatero predvideva EU zakonodaja, npr. na področju potrošniških sporov).

²⁰ http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/statistika/100525_biltens2009-12_verzija_16.pdf

²¹ http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/110327_BILTEN_SS_2010-12.pdf

²² 22 Sodna statistika 2009, Ministrstvo RS za pravosodje, ISSN 1318-4326, str.62

²³ Sodna statistika 2010, Ministrstvo RS za pravosodje, ISSN 1318-4326, str. 62

²⁴ Sodna statistika 2009, Ministrstvo RS za pravosodje, ISSN 1318-4326, str. 62

²⁵ Sodna statistika 2010, Ministrstvo RS za pravosodje, ISSN 1318-4326, str. 62

²⁶ Sodna statistika 2011, Ministrstvo RS za pravosodje, ISSN 1318-4326, str. 61

Učinkovit sistem izvajanja instituta brezplačne pravne pomoči bi moral nujno upoštevati tudi sorazmernost storitve in stroškov postopka; sodišče za odobritev prvega brezplačnega pravnega nasveta v vrednosti 18 EUR porabi bistveno več sredstev, predvsem pa postopek traja skoraj tri tedne, kar v večini pomeni že izgubo smiselnosti pravnega nasveta saj se le-ti največkrat potrebujejo hitro in brez administrativnih postopkov.

Ponovna uvedba široko dostopnega prvega brezplačnega nasveta bi tako lahko v določenem obsegu pomenila razbremenitev obveznosti, ki jih ima država npr. na področju varstva potrošnikov, svetovanja tujcem v postopkih vračanja iz RS, svetovanje žrtvam nasilja v družini. Brezplačno svetovanje potrošnikom obsega namreč predvsem pojasnjevanje predpisov in postopkov za uveljavljanje pravic potrošnikov in pomoč pri reševanju konkretnih primerih.

Izbrani izvajalec (koncesionar) bi tako opravljal svetovanje, ki je dejansko ekvivalent prvemu brezplačnemu pravnemu nasvetu, pri tem pa upravičencem ni potrebno izkazovati izpolnjevanje finančnega in premoženjskega pogoja.

Na nujnost ponovne uvedbe instituta prvega brezplačnega pravnega nasveta kaže tudi dejstvo, da so posamezne slovenske občine sklenile različne oblike sodelovanja na tem področju, ker so ocenile, da je potrebno nadomestiti izpad, ki ga je povzročila novela ZBPP. Rešitev je sicer zelo ustrezna zaradi dostopnosti pravne pomoči na lokalnem nivoju, je pa seveda odvisna od iniciative in zmožnosti posameznih občin.

PIC končno tudi ugotavlja, da je pripravljenost ljudi, da do prvega pravnega nasveta dostopajo preko za njih zapletenega in dolgotrajnega postopka odobritve, upadla, glede na prejšnje povpraševanje po prvem pravnem nasvetu. Namreč po spremembi ZBPP je npr. število prosilcev za prvi pravni nasvet pri PIC-u skoraj v celoti izpadel – od predhodno 4 do 5 strank na dan do 2 do 3 stranke na mesec z napotnico za prvi pravni nasvet. Iz tega razloga in ker je izvedeni rešitvi ZBPP nasprotoval, je s to dejavnostjo tudi prenehal. Še vedno pa dnevno dobivajo 3 do 5 klicev občanov, ki sprašujejo po brezplačni pravni pomoči, kot je bila.

Predlog PIC-a tako je, da Ministrstvo za pravosodje preveri ustreznost sprejetih zakonskih rešitev in se opredeli do ponovne uvedbe širokega dostopa do brezplačnega pravnega nasveta preko koncesionarjev ter s tem tako pride do administrativne kot tudi finančne razbremenitve Okrožnih sodišč in drugih pristojnih organov za dajanje pravne pomoči.

Predlaga torej spremembo 25. člena ZBPP, in sicer naj se črta tekst, ki je označen:

"25. člen

Za prvi pravni nasvet se šteje pojasnilo upravičencu o pravnem položaju v njegovi zadevi in kratek nasvet o možnosti za sklenitev izvensodne poravnave, o pravicah in obveznostih pri uvedbi postopka, o pristojnosti sodišča, o procesnih pravilih, stroških in načinu izvršitve odločbe.

Pravni nasvet iz prejšnjega odstavka se upravičencem lahko posreduje tudi v splošnem upravnem postopku v zadevah zdravstvenega, pokojninskega, invalidskega in socialnega zavarovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti.

~~Za dodelitev te oblike brezplačne pravne pomoči mora upravičenec posebej zaprositi. Upravičenec in njegovi družinski člani morajo za dodelitev te oblike brezplačne pravne pomoči izpolnjevati finančni pogoj iz drugega odstavka 13. člena in premoženjski pogoj iz prvega odstavka 22. člena tega zakona, vsebinskega pogoja iz 24. člena tega zakona pa se ne presoja. Pristojni organ za BPP se o izpolnjevanju finančnega in premoženjskega pogoja prosilca in njegove družine prepriča na hiter način. O prošnji mora odločiti takoj, ko prosilec predloži prošnjo.~~

~~V nujnih primerih, ko prosilec ne predloži napotnice o upravičenosti do brezplačne pravne pomoči v obliki prvega pravnega nasveta, se mora oseba, ki nudi brezplačno pravno pomoč v obliki prvega pravnega nasveta, na podlagi prosilčevih lastnih navedb o dohodkih, prejemkih in premoženju prosilca in njegove družine, na hiter in primeren način prepričati o finančnem stanju prosilca. V primeru, da prosilec pridobi pravico do brezplačnega prvega pravnega nasveta, mora nemudoma, najpozneje pa v treh dneh, pri pristojnem organu za BPP zaprositi za dodelitev brezplačne pravne pomoči v obliki prvega pravnega nasveta, ter napotnico o brezplačni pravni pomoči posredovati osebi, ki mu je prvi pravni nasvet nudila. Če prosilec v navedenem roku ne predloži napotnice za nudenje brezplačne pravne pomoči, mora osebi, ki je prvi pravni nasvet nudila, ta pravni nasvet plačati.~~

~~Če oseba, ki nudi brezplačno pravno pomoč v obliki prvega pravnega nasveta ugotovi, da prosilec iz prejšnjega odstavka ne izpolnjuje pogojev za odobritev brezplačne pravne pomoči, odkloni nudenje take pomoči. Prosilec lahko tudi v tem primeru po predpisanem postopku pri pristojnem organu za BPP zaprosi za dodelitev pravice do brezplačne pravne pomoči.~~

Prosilec ima v isti zadevi pravico samo do enega prvega pravnega nasveta. Podatke o tem, ali je prosilec v isti zadevi že prejel prvi pravni nasvet, pristojni organ za BPP pridobi z vpogledom v centralno evidenco upravičencev do brezplačne pravne pomoči iz tretjega odstavka 52. člena tega zakona.

Nudenje prvega pravnega nasveta ne sme trajati več kot pol ure, razen, če za daljše trajanje obstajajo utemeljeni razlogi, zlasti zapletenost in obsežnost zadeve. V tem primeru mora oseba, ki nudi brezplačno pravno pomoč v obliki prvega pravnega nasveta v zapisniku iz 40. člena tega zakona natančno navesti razloge za daljše trajanje."

Smiselno pa bi se morali spremeniti oziroma dopolniti tudi ostali členi zakona.

***

Tudi Varuh ugotavlja potrebo po širjenju možnosti za pravno pomoč, ki je sicer zagotovljena z ZBPP. Obravnavani primeri pri Varuhu kažejo, da mnogi posamezniki še vedno ne najdejo poti do **pravočasne in kakovostne pravne pomoči**, poleg tega pa je **dostop do brezplačne pravne pomoči v nekaterih primerih preozek** (gre lahko za osebe, ki imajo celo dohodke, vendar jih bremenijo dolгови ali celo izvršbe, spet drugi pa razpolagajo z nepremičninami, ki pa jim ne prinašajo sredstev za poplačilo odvetniških storitev).

Prejeti odgovori občin kažejo na to, da kar nekaj njih (že) omogoča brezplačno pravno

pomoč v sicer različnih oblikah. Kar nekaj od njih so uporabljivi kot **primeri dobrih praks**, ki jih velja tudi spodbuditi. Ker to področje delovanja občin oziroma zadovoljevanje teh potreb prebivalcev občin (še) ni urejeno, smo že predlagali, da se med **naloge občine uvrsti tudi skrb za zagotavljanje brezplačne pravne pomoči v skladu z možnostmi**. Menimo, da bi s tem občine, ki te oblike pomoči svojim državljanom še ne razvijajo, še dodatno spodbudili k ukrepanju na tem področju zadovoljevanja potreb svojih prebivalcev, tistim občinam, ki pa to pomoč že zagotavljajo, pa bo ta rešitev zagotovila sistemsko ureditev nudenja tovrstne pomoči.

Ministrstvu za pravosodje (ki skrbi za ureditev in za nadzor nad opravljanjem dejavnosti brezplačne pravne pomoči in za pripravo predlogov zakonov in podzakonskih aktov s tega področja) ter **Ministrstvu za notranje zadeve** (ki na področju lokalne samouprave skrbi za pripravo sistemskih predpisov s področja organizacije, delovanja ter financiranja lokalnih skupnosti in opravlja številne druge naloge s področja lokalne samouprave ter tudi naloge na področju sodelovanja z nevladnimi organizacijami) s sklicevanjem na 7. člen in drugi odstavek 9. člena Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP) **predlagamo obravnavo možnih oblik pomoči s strani države oziroma pristojnih državnih organov** (nekateri predlogi občin so že posebej izpostavljeni v III. poglavju, kot je npr. predlog za nudenje brezplačnih prostorov v lasti države za opravljanje svetovanja) **kot spodbude za vzpostavitev oziroma ohranjanje teh oblik pomoči**, ki jo nekatere občine (že) nudijo svojim občanom. Ob tem tudi predlagamo, da Ministrstvo za pravosodje obravnava zgoraj izpostavljeni **predlog PIC-a** in nas o svojem stališču in morebitnih spremembah in dopolnitvah v zakonski ureditvi brezplačne pomoči tudi obvesti.